

JURNAL

ПЕNTPȢ PESПÎNDIPEA ШТІІNЦЕЛОРȢ NATȢPAЛЕ ШІ ESAKTE, ÎN TOATE KЛASEЛЕ

Pediцeatȣ

de

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

№ 36. (Anȣлȣ алȣ tpeiлea) Бȣкȣpeшtĭ 30 Sentemвpie, 1858.

Konpindepea: Despre Stȣdiĭ astponomiче.— Плаnta пpinzъtoape de mȣщte.— Istopiea invenцiȣnilopȣ modepne.— Комȣnikaцiȣnĭ щtiinцifiче miчĭ.

Stȣdiĭ astponomiче.

III. Despre miшкареа пъmîntȣлȣĭ împpeцiȣpȣлȣ soapeлȣĭ. (Ȣpmape)

În цъpiле поларе mepidionaле (spre esemплȣ în Faeрлandȣ în Amepika mepidionaлъ) se ȣpmeazъ totȣ aчeste кȣpioase skimвъpĭ але timпȣpiлорȣ пе anȣ, însъ întp'ȣnȣ opdinȣ kontpapȣ, adikъ, aiчĭ domneшte лȣmina (zioa лȣngъ) de ла 22 Sentemвpie пînъ ла 22 Maptie, шi întȣnepiкȣлȣ (noantea лȣngъ) de ла 22 Maptie пînъ ла 22 Sentemвpie.

În fine este în цъpiле поларе ȣnȣ fenomenȣ admipaвiлȣ, кape лipseшte ла клimeле maĭ favopite; aчestȣ fenomenȣ este къ nopцiле sîntȣ *лȣminoase în timпȣлȣ vepiĭ*, fiindȣ къ în aчeste клime, vapa nȣ nȣmaĭ къ nopцiле sîntȣ foapte miчĭ, dapȣ кiapȣ aчeastъ miкъ noante este atîta de лȣminoasъ în kîtȣ nȣ poate чine-va sъ zikъ къ este noante. Mapкizȣл de *Kȣstinȣ* ziче: „кiap nȣmaĭ пentpȣ aчestȣ fenomenȣ estpaopdinapȣ, mepiteazъ чine-va a кълъtopi ла Петерsвȣpgȣ; kîndȣ amȣ fostȣ пе mapea Балtiкъ aпpoape de Петерsвȣpgȣ, amȣ чititȣ toatъ noantea пе копеpiшȣлȣ кopaвieĭ întp'o kapte fъpъ лȣmînape шi fъpъ лȣmina лȣneĭ, fiindȣ къ totȣ opizontȣлȣ a fostȣ toatъ noantea плinȣ de o лȣminъ dȣлче, de кape nimenĭ nȣ poate sъ'шi fakъ o' idee, пînъ sinгȣpĭ okiĭ sъĭ nȣ vopȣ fi minцiцĭ de aчeastъ simцipe nespȣsъ.“ Aшa vedemȣ къ Natȣpa dpeaптъ, a пъstpatȣ пentpȣ цъpiле fpigȣpoase—поларе, despoiate de алte fpȣmȣseцĭ, ȣnȣ

deosebitȣ fenomenȣ. плинȣ de o deosebitъ фрȣмȣсеце!

Ȣнȣ kontpastȣ комплетȣ кȣ църіле поларе formeazъ *църіле tponiче* (adiкъ aчеле че sîntȣ пе emisfepa nopdȣлȣї шi mepidionaлъ пînъ ла о лъцime цеографікъ de 23°).— Локȣitopiї de аколо аȣ камȣ totȣ d'аȣna (кȣ пȣцинъ deosebіре) zile шi nопцї екȣале пе totȣ анȣлȣ; de doъ opї пе анȣ stъ soapeле tокmaї neste капȣлȣ лорȣ (zenitȣ), шi maї totȣ d'аȣna soapeле нȣ se депъртеазъ ла еї în miezȣлȣ zilei мȣлtȣ de ла пȣntȣлȣ zenitȣлȣї.

Toate aчeste deosebірї în мъpimea zilелорȣ ш'a nопцілорȣ asȣпpa фeцiї пъmîntȣлȣї, npекȣmȣ шi toate imnoptantele deosebірї але климелорȣ пъmîntȣлȣї, (de каре вomȣ ворві maї ла вале) depindȣ нȣmaї de nosiцiȣnea обlікъ (în кȣpmezimȣ) a Еклintiчеї кътpe екȣаtopȣлȣ череskȣ, фъkîndȣ amîndoъ întp'însele ȣнȣ ȣнгiȣ de 23 грade (аnpoane). Dapȣ astponomiї modepnї аȣ observatȣ къ aчestȣ ȣнгiȣ нȣ este statopnікȣ, чi se mікшopeazъ кȣ timпȣ, însъ foapte înчetȣ (întp'o sȣtъ de anї кȣ 45 sекȣнde). Aшa фъkîndȣ sokoteaла, аȣ гъsitȣ къ dакъ aчeastъ mікшopime se ва ȣpma nепрекȣрmatȣ, апої dȣпъ 188 de miї de anї se ва пiepde aчestȣ ȣнгiȣ кȣ totȣлȣ, шi еклintiка ва къdea asȣпpa екȣаtopȣлȣї череskȣ. Skimвъріле че вopȣ nasте din aчeastъ întîmпларе череаskъ asȣпpa пъmîntȣлȣї nostpȣ, вopȣ fi neste мъsȣpъ! Atȣnчї neste totȣ пъmîntȣлȣ ва fi zioъ шi nоаптea екȣалъ în totȣ timпȣлȣ; în toate климеле (afаръ de църіле поларе) ва domni o npimъваръ etepnъ de каре totȣ-d'аȣna а вisatȣ imaцinaцiȣnea noецiлорȣ, dapȣ ла църіле поларе нȣ ва лinsi soapeле nічї întp'ȣнȣ minȣtȣ, аколо ва fi o zi вeчnікъ!— Dȣпъ 188 de miї de anї iapъшi (dакъ aчeastъ mішкаре а еклintiчеї кътpe екȣаtopȣлȣ череskȣ нȣ ва sta) o sъ ажȣнгъ deosebіріле климатiче iapȣ în stapea ȣнde se афлъ акȣmȣ.— Dȣпъ 700 de miї de anї (нȣ pideцї къ ворвimȣ de sȣte de miї de anї, fiindȣ къ în вieaцa ȣniвepsȣлȣї miiле de anї sîntȣ авia atîtȣ kitȣ sîntȣ чеasȣpiле în вieaцa noastpъ!) Atȣnчї ва фaче еклintiка ȣнȣ ȣнгiȣ dpeptȣ кȣ екȣаtopȣлȣ череskȣ! Bedeцї акȣmȣ че fenomene estpaopdinape вopȣ еші atȣnчї asȣпpa пъmîntȣлȣї! În toate zilеле ва ръsъpi soapeле în sȣdȣлȣ opizontȣлȣї (în пȣntȣлȣ amiazei de astъzi) шi ва аpȣne în пȣntȣлȣ nopdȣлȣї (în пȣntȣлȣ miezeї-nопцї d'astъzi). De doъ opї пе анȣ (în amîndoъ soлstiцiȣріле) ва sta soapeле în dpeptȣлȣ капȣлȣї (zenitȣ) алȣ локȣitopiлорȣ din църіле поларе a amîndȣрорȣ полȣрілорȣ.— Кълдȣра ва fi pisinitъ întp'ȣн modȣ екȣалȣ neste toatъ фаца пъmîntȣлȣї; гiaца etepnъ a църілорȣ поларе se ва topi шi ва продȣче niште dілȣвiї (potonȣpї) tepiвiле; dap климеле nostpe вop fi ла вpemea soлstiцiȣлȣї de iapnъ, esпȣse ла o noante каре ва цine maї мȣлte zile. Soapeле atȣnчї în ȣpma mішкъpiї saле maї iute, шi ръmîindȣ maї пȣцинȣ în fie-каре локȣ asȣпpa пъmîntȣлȣї, ва продȣче neste totȣ пъmîntȣлȣ o кълдȣръ екȣалъ, o npimъваръ etepnъ каре ва împлini локȣлȣ mapeї кълдȣpї d'акȣmȣ din църіле tponiче.— Npin *ȣpmape* мȣлte din animaлеле шi вeцetaлеле tponiче прекȣmȣ шi челе поларе, вopȣ пepi, фъkîndȣ локȣ ла o цeнepaцiȣне нȣoъ kosmoпoлitікъ каре ва пȣtea esista npetȣtindeneа.— Че skimвъpї neste skimвъpї!

Aчeastъ idee, saȣ maї віne aчeste жȣкъpiї але fantasieї, ле а stpikatȣ bestitȣлȣ astponomȣ *Laplace*, аpътîndȣ къ mішкаpea еклintiчеї кътpe екȣаtopȣлȣ череskȣ mepџe нȣmaї пînъ ла ȣнȣ локȣ, апої пе ȣpmъ iapъшi se întoapче (фaче osчiлaцiȣnї) ла локȣлȣ de ȣнde a еші tȣ. Npin aчeastъ *osчiлaцiȣne* (mішкаpe în xotъpîte mapцinї) нȣ se ва продȣче пе пъmîntȣ nічї ȣна din aчeле skimвъpї enopme de каре amȣ ворвitȣ maї sȣsȣ.— Bedeцї че tpiȣmfȣ *нȣoȣ пentpȣ кpedinцa* pелiцioasъ a еші tȣ dintp'o opiцinъ ла каре nimenї n'аȣ gînditȣ!— Калкȣліле алцeвpaiче але лȣї *Laplace* (каре nічї o datъ нȣ s'a gînditȣ ла Dȣmnezeȣ) dovedeskȣ къ este o Провіdенцъ etepnъ шi A-totȣ-пȣtepnікъ, каре a întoкmitȣ toate admipaвiлеле mішкъpї але кopпȣpiлорȣ черешti, astȣ-fелȣ în kitȣ нȣ se skimвъ кȣ totȣлȣ nічї o datъ! Aчeastъ inteліценцъ divinъ шi sȣпpemъ a înkinȣitȣ къ toate fenomenеле fipmamentȣлȣї sъ fie opnate кȣ челе maї вoгаte вapieтъцi, însъ totȣ de o datъ a вpȣtȣ ка sъ нȣ пiapzъ nічї o datъ каpaкtepȣлȣ лорȣ de ȣnitate, de statopnічie шi de opîndȣiaлъ, каре sîntȣ niште adeвъpaцї maptopї пentpȣ etepnitatea, fiinцa шi пȣtepea a кpeatopȣлȣї лȣmiї!

Dȣпъ finitatea înвîptipiї пъmîntȣлȣї împpeцiȣpȣлȣ soapeлȣї, s'a sfîpшitȣ ȣнȣ anȣ; aчestȣ

an se nȣmeште *anȣлȣ tpoпikȣ*; adeкъ kînd sokotim timпȣлȣ че tpeче întpe doъ пpimъverĭ, adiкъ întpe doъ adeвъpate înчeпȣtȣpĭ aлe пpimъveriĭ, kîndȣ ziлeлe шi nonцiлe înчeпȣ a fi potpivite kîte 12 ope fie-kape neste totȣ пъmîntȣлȣ (întîia zi a ekinoпцieĭ de пpimъvapъ). Акȣmȣ шtimȣ къ aчestȣ anȣ tpoпikȣ este de 365 ziлe, 5 ope, 48 minȣte шi 48 sekȣnde; пînъ în aчea esaktitate a ажȣnsȣ шtiinцa noastpъ astponomikъ!— Dapȣ în timпȣpiлe vekĭ n'a fostȣ aшa.— Sъ лъsъmȣ пe Kinezĭ kȣ istopiea лopȣ de tpeĭ-zeчĭ шi чinчĭ de miĭ de anĭ, kape nȣ poate fi aлtȣ nimikȣ de kîtȣ пpodȣsъ пpin konfȣziȣne în aчeea че nȣmeskȣ anȣ, шi sъ ne ȣitъmȣ лa aчeĭ попȣлĭ че aȣ o хponoлoцie paцionaвiлъ sпpe a vedea лa eĭ гpadȣлȣ пpoгpesȣлȣĭ шtiinцeĭ astponomiче kape este pепpesentatъ лa fie-kape попȣлȣ пpin esaktitatea kaлendapȣлȣĭ sъȣ.— Eцiпtenii, aчeĭ învъцъtopĭ пpimitivĭ aĭ цeпȣлȣĭ ȣmanȣ, aȣ sokotitȣ anȣлȣ kȣ 365 ziлe; пpin aчeastъ гpeшeaлъ, s'a întîmплatȣ къ fiindȣ anȣлȣ kaлendapȣлȣĭ лopȣ maĭ mikȣ aпpoaпe kȣ a пatpa napte dintp'o zi de kîtȣ adeвъpatȣлȣ anȣ aлȣ soapeлȣĭ, de aчeea s'a sȣitȣ гpeшeaлa în 4 anĭ aпpoaпe лa o zi, în 120 de anĭ (aпpoaпe) лa o лȣnъ, în 360 de anĭ лa 3 лȣnĭ, *пpin* ȣpmape kîndȣ a apъtatȣ kaлendapȣлȣ лopȣ iapnъ, a apъtatȣ kaлendapȣлȣ чeлȣ adeвъpatȣ, adikъ Natȣpa, пpimъvapъ; aпoĭ ziлeлe de sepвъtopiлe лopȣ че tpeвȣia sъ sepveze лa пpimъvapъ, ȣpmîndȣ-se dȣпe kaлendapȣлȣ лopȣ, s'aȣ sepвatȣ întp'adeвъpȣ iapna.— Шi aшa dȣпъ ȣnȣ kȣpsȣ de 1460 de anĭ aȣ sfîpшitȣ sepвъtopiлe лopȣ de пpimъvapъ *o пpeȣмвлape* пpin toate лȣniлe anȣлȣĭ.— Aчeastъ пepiodъ de 1460 de anĭ se nȣmeште пepioda *zotikъ*.— Aчeastъ îm пpeцiȣpape o гъsimȣ akȣmȣ шi лa Tȣpчĭ— Eлeniĭ шi Pomaniĭ vekĭ пînъ лa *Iȣлiȣ Чesapȣ*. aȣ sokotitȣ шi eĭ, din гpeшeaлъ, anȣлȣ soapeлȣĭ kîte 365 ziлe. Dapȣ Impepatopȣлȣ *Iȣлiȣ Чesapȣ* kape a skimвatȣ Poma kȣ totȣлȣ, a skimвatȣ шi kaлendapȣл sъȣ, пȣind anȣл de kîte 365 ziлe шi ¼. Dapȣ fiindȣ къ пentpȣ tpeвȣinцa soчietъцiĭ nȣ poate fiгȣpa o napte a ȣneĭ ziлe ka anȣ vekiȣ, шi aлtъ napte ka anȣ *nȣoȣ*, de aчeea s'a хotъpîtȣ къ, dȣпъ fie-kape tpeĭ anĭ sokotiцĭ fie-kape kîte 365 de ziлe, sъ vie *ȣnȣ anȣ visektȣ* de 366 de ziлe; aчestȣ kaлendapȣ este kȣnoskȣtȣ sȣвtȣ nȣmipe de *kaлendapȣ Iȣлianȣ* saȣ *чeлȣ vekiȣ*, kape a fiгȣpatȣ în toatъ Eвpoпa пînъ лa anȣлȣ 1582, шi kape fiгȣpeazъ шi akȣmȣ în вiserika pъsъpiteanъ. Dapȣ fiindȣ къ шi aчeastъ sokoteaлъ a лȣnцimeĭ anȣлȣĭ nȣ este tokmaĭ adeвъpatъ, шi maĭ mape kȣ 22 sekȣnde de kîtȣ adeвъpatȣлȣ anȣ tpoпikȣ (kape este de 365 ziлe, 5 ope, 45 minȣte шi 48 sekȣnde); de aчeea s'a întîmплatȣ шi лa kaлendapȣлȣ Iȣлianȣ къ dȣпъ mȣлte sekoлe s'a depъptatȣ de kaлendapȣлȣ natȣpeĭ. Aшa a fostȣ în anȣлȣ konsiлiȣлȣĭ de лa Niчea (325 dȣпe Хp.) ziȣa d'întîiȣ a ekȣinoпцieĭ de пpimъvapъ лa 21 Maptie, dapȣ în anȣлȣ 1582 a fostȣ aчeastъ însemnatъ zi лa 12 Maptie; akȣmȣ kade dȣпe kaлendapȣлȣ vekiȣ (лa noĭ în цapa pomъneaskъ) ziȣa пpimъveriĭ лa 8 Maptie, dapȣ în anȣлȣ 2746 va къdea înчeпȣtȣл пpimъveriĭ dȣпe kaлendapȣлȣ *nostpȣ*, лa 1 Maptie. *Пaпa Гpeгopiȣ* XIII vъzîndȣ къ în anȣлȣ 1582 a întîpziatȣ kaлendapȣлȣ kȣ 10 ziлe de лa anȣлȣ întokmipiĭ лȣĭ лa konsiлiȣлȣ de лa Niчea (fiindȣ къ гpeшeaлa aчestȣĭ kaлendapȣ este kȣ 11 minȣte шi 12 sekȣnde пe anȣ, adikъ kȣ $^{7}/_{900}$ din naptea ȣneĭ ziлe, пpin ȣpmape întp'ȣnȣ kȣpsȣ de 1257 anĭ (de лa 325 пînъ лa 1582) s'a sȣitȣ aчeastъ гpeшeaлъ лa $^{7}/_{900}$ înmȣлцitȣ kȣ 1257, kape faчe 9 $^{7}/_{9}$ ziлe saȣ 10 ziлe aпpoaпe), de aчeea Пaпa Гpeгopiȣ a popȣnчitȣ atȣnчĭ, къ dȣпъ Жoĭ лa 4 Oktomвpie 1582, s'a înчeпȣtȣ a nȣmъpa Vinepĭ лa 15 Oktomвpie; пpin aчestȣ kипȣ a îndpentatȣ Гpeгopiȣ întîpziepea kaлendapȣлȣĭ kaȣzatъ întp'ȣnȣ kȣpsȣ de 1257 de ȣnĭ. Dapȣ sпpe a aпъpa *kaлendapȣлȣ* kpeштiniлopȣ d'o asemenea гpeшeaлъ пe viitopȣ, a întokmitȣ eлȣ, ka de akȣmȣ în viitopȣ intpъ 4 anĭ sekȣлapĭ (kȣ kape se sfîpшeskȣ 4 sekoлĭ) sъ aĭвъ aлȣ пatpȣлea anȣ sekȣлapȣ 366 ziлe (dapȣ чeĭ-л-aлцĭ 3 anĭ sekȣлapĭ sъ aĭвъ kîte 365 ziлe), kȣ aчeea a mikшopatȣ nȣmъpȣлȣ ziлeлopȣ de 400 anĭ kȣ 3 ziлe, saȣ a mikшopatȣ mъpimea anȣлȣĭ kȣ $^{3}/_{400}$ din naptea ȣneĭ ziлe, saȣ kȣ 10 minȣte шi 48 sekȣnde.— Пpin ȣpmape vedemȣ къ niчĭ *aчestȣ* kaлendapȣ *nȣoȣ* kape se kiamъ *kaлendapȣ гpeгopianȣ* nȣ este eksaktȣ kȣ totȣлȣ, fiindȣ къ anȣлȣ гpeгopianȣ ape akȣmȣ 365 ziлe 5 ope 49 minȣte 12 sekȣnde, пe kîndȣ anȣлȣ tpoпikȣ adeвъpatȣ astponomikȣ ape 365 ziлe, 5 ope, 48 minȣte, 48 sekȣnde, de aчeea este anȣлȣ гpeгopianȣ maĭ лȣnгȣ de kîtȣ anȣлȣ astponomikȣ kȣ

24 secȣnde пе анŭ, каре face пентрȣ 3600 de анĭ, о деосебіре de о zi.— Прін ачеастъ есплікаціȣне ведем de че есте акȣмŭ о деосебіре de 12 zile între календарȣлŭ векіŭ ші челŭ ноŭ, ші ачеастъ деосебіре ва креште пе fie-каре 400 de анĭ, кȣ 3 zile. (Ва ȣрма)

Планта прінzътоаре de мȣште.

Ачеастъ плантъ есте foарте кȣріоасъ; къчі аратъ ȣрме d'o simціре делікатъ, прін ȣрмаре есте копрінсъ între плантеле simціtoаре. Ка съ аібъ лекторȣлŭ о idee despre ачесте планте, съ чітеаскъ артіколȣ «Despre планта simціtoаре» каре 'ламŭ пȣблікатŭ în жȣрналȣлŭ nostpȣ din анȣлŭ 1856, No. 30. Аколо амŭ zisŭ între алтеле ші челе ȣрмътоаре.

«Simціреа ші мішкареа sîntŭ în ценере прівілеціȣріле fiinцелорŭ animale. Прін факȣлтатеа simціреĭ ші мішкърій, animалȣлŭ devine о fiinцъ sȣперіоаръ, о fiinцъ *віе*; плантеле, în ценере, н'аŭ ачесте факȣлтъцĭ animale, прін ȣрмаре нȣ sîntŭ fiinце віĭ. Аша даръ natȣралістіĭ аŭ алесŭ ачесте карактере, ка карактере diferinціале ші distinctive între регнȣлŭ animalŭ ші регнȣлŭ веџеталŭ ші аŭ zisŭ: toатъ fiinцa органікъ че аре факȣлтатеа simціреĭ ш'а мішкърій, требȣе съ fie прівіtъ ка animal саŭ ка о fiinцъ віе, пе кîndŭ орі-че fiinцъ органікъ адекъ о fiinцъ каре наште, креште ші se înмȣлцеште, însъ н'аре simціре, нічĭ мішкаре din локȣлŭ еĭ, ачеастъ fiinцъ требȣе съ fie прівіtъ ка ȣнŭ веџеталŭ, ка о плантъ. Аша есте într'адевърŭ în ценере; animaleле simtŭ ші se мішкъ дȣпе *воінца* лорŭ лібеpъ; пе кîndŭ плантеле н'аŭ ачесте капачітъцĭ; însъ sîntŭ мȣлте есчепціȣнĭ ла ачеастъ регȣлъ ценералъ ші хотарȣлŭ între амîndоъ регнȣріле нȣ е аша de біне determinatŭ, прекȣмŭ îшĭ імаџінъ чіне-ва ла întîia ведере; къчĭ есістъ în natȣръ адевърате планте înzestrate кȣ дарȣлŭ simціреĭ ші а локомоціȣнеĭ (мішкаре).

Есте о плантъ, о спецъ de trifoĭ нȣмітъ Hedysarun gyrans каре аре партікȣларітатеа, къ din челе треĭ foĭ але сале, челе доъ латерале ші мічĭ se мішкъ neînчетатŭ în sȣсŭ ші în жосŭ (маĭ кȣ seамъ ла амiазъ-zi кîndŭ е калдŭ). Кîndŭ ȣна se sȣе în sȣсŭ, алта se лакъ жосŭ ші în totŭ timпȣлŭ ачеста, foile de mizлокŭ съ мішкъ кînd în dreapta кînd în stînga паркъ ва съ факъ ȣн комплімentŭ кînd ла ȣна, кîndŭ ла алта.

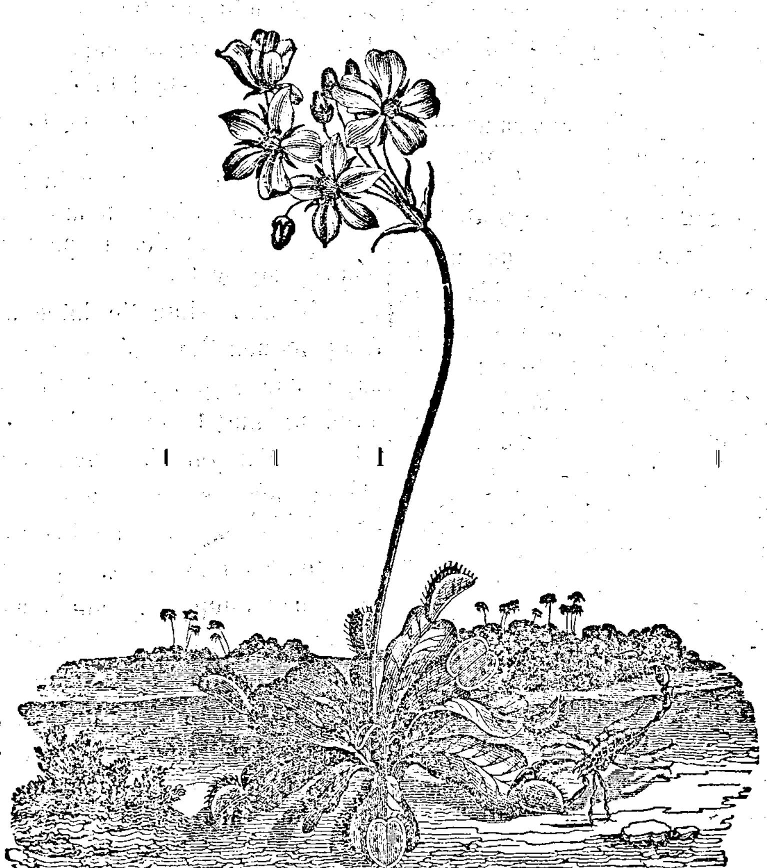
Sîntŭ ші алте планте каре аŭ о simціре ші факȣлтатеа мішкъреĭ, înкъ într'ȣнŭ градŭ маĭ маре. Арборії кȣноскȣцĭ sȣб нȣміреа de salкîмŭ саŭ Accacia кȣ гімпĭ албĭ (Mimosa Eburnea) але кърора foĭ sîntŭ foарте делікате ші преа лесне а fi stрікате прінтр'о плоае, de ачеа natȣра ле а дъруітŭ о пресimціре пентрȣ плоае ші аръtîndȣ-se ȣнŭ норŭ în аерŭ d'asȣпра лорŭ, нȣмаĭ de кîтŭ se апропіе foile ȣна de алта ка оланеле *акоперішȣлȣĭ*, astŭ-felŭ în кîтŭ ла плоаеа чеа маĭ таре апа трече în жосŭ ка пеste ȣнŭ акоперішŭ.

Ȣнŭ градŭ мȣлтŭ маĭ admipабілŭ de simціре ші de мішкаре îлŭ гъsimŭ ла bestita плантъ нȣмітъ *Mimosa pudica* саŭ *рȣшіноасъ*. Ачеастъ плантъ аре simціреа estраordinаръ къ, кîndŭ ȣнŭ омŭ съ апропіе de дînsa воіndŭ съ пȣіе міна пе дînsa, de sine se депъртеазъ ші съ retраџе, адекъ 'шĭ траџе foile înапоĭ. Asemenea мішкаре se обсервъ ла ачеастъ плантъ кîndŭ о пȣне чіне-ва într'о тръsȣръ кîndŭ ȣмблъ, атȣнчĭ планта паркъ съ sперіе ші съ мікшȣреазъ трътîndȣ'шĭ foile кътре трȣнкіŭ.

Пентрȣ ачеастъ калітате estраordinаръ ла планте, ачесте планте sîntŭ нȣміте *планте simціtoаре*; даръ afаръ din челе нȣміте есістъ ші о алтъ плантъ foарте simціtoаре нȣмітъ *Dionea Muscicapa* саŭ прінzътоаре de мȣште (презентатъ în алътȣрата figȣръ). Foile ачестеĭ планте sîntŭ фъкȣте ка ніште лъдіце кȣ ȣнŭ акоперішŭ, каре поате съ se înкізъ ші съ se deskізъ. Ноаптеа într'адевърŭ ачесте кȣtiĭ sîntŭ înкise ші съ адȣнъ аколо ȣнŭ felŭ de zeамъ дȣлче каре провіне din траnspіраціȣнеа (sȣдоареа) de ноапте а плантеĭ. Кîndŭ se аратъ soареле asȣпра оріzontȣлȣĭ, лъдіцеле se deskidŭ, атȣнчĭ о мȣлціме de мȣште лакоме дȣпе дȣлчеаца че se afлъ într'înseле, se адȣнъ; даръ кȣмŭ s'a пȣсŭ о мȣскъ пе акоперішȣлŭ лъдіцеĭ, îndатъ fіреле sȣбціrі каре se afлъ пе марџінеа акоперішȣлȣĭ, se retрагŭ, атȣнчĭ акоперішȣлŭ каде к'о іȣцеалъ

mape asѕпpa лъdiцeĭ, o înkide шi totѕ d'o datъ apѕnкъ mѕska îndpъsnitoape în пъѕntpѕлѕ лъdiцeĭ ѕnde este înnekatъ în fлѕidѕлѕ чe se aflъ aколо. Aшa dapѕ nedeansa лъкomieĭ aчesteĭ mѕшte, este moaptea eĭ. Kîndѕ o лъdiцъ s'a ѕmплѕtѕ кѕ mѕшte moapte, atѕnчĭ, de гpeѕtate, kade жos шi лѕкpezѕ ка o matepie de înгpъшape pentpѕ плantъ Dionea кape, алtmintpeлea n'apѕ fi пѕtѕtѕ peѕшi în локѕpiле ѕskate ѕnde natѕpa a пѕs'o. Aшa dapѕ moaptea mѕшteĭ este каѕza vieцeĭ a aчesteĭ плante.

O asemenea чipкѕmstanцъ гъsimѕ шi ла плanta *Nepentes ampularia* din insѕла Madagascar. Шi aколо se aflъ пe vîpfѕлѕ foiлopѕ niшte лъdiцe ѕmплѕte кѕ o zeamъ dѕлчe кape demineaцa se deskidѕ; atѕnчĭ întpъ felѕpimi de mѕшte ка sъ sѕгъ zeama dѕлчe, însъ kadѕ жosѕ în лъdiцъ, se înneaкъ, aпoĭ kîndѕ o лъdiцъ este пліnъ кѕ mѕшte moapte kade жosѕ шi sepvъ dpeптѕ înгpъшъmîntѕ ла aчeastъ плantъ. Dapѕ zioa, лъdiцeлe ѕmплѕte кѕ fлѕidѕ dѕлчe sepvъ voiaцiopiлopѕ ка o vѕtѕpъ пpeчioasъ în aчeastъ цeapъ ѕnde domneшte o кълdѕpъ ѕskatъ шi tepibiлъ.

Dionea Muscicappa (плanta npinzъtoape de mѕшte.)

Eatъ o admipabiлъ apmonie чe a întoкmitѕ Natѕpa întpe плante, omѕлѕ шi кліma локѕлѕĭ. Dapѕ niчĭ asta nѕ e de mipape fiindѕ къ шtimѕ къ totѕ ѕnivepsѕлѕ este чea maĭ sѕbлimъ шi чea maĭ пepfeкtъ apmonie în лѕme.

O simпatie asemenea foapte vie кѕ лѕmina, пѕtemѕ sъ ziчemѕ o iѕbipe a лѕmineĭ, пe apatъ плanteлe. În pernѕлѕ veцetaлѕ esistъ doъ класe de плante în paпoptѕлѕ timпѕлѕĭ înfлopipeĭ лopѕ, adeкъ плante de zi шi плante de noante; întpe плanteлe de zi, adiкъ кape deskidѕ fлopiле лopѕ пѕmaĭ zioa, пe kîndѕ noaпtea sîntѕ înkise, avemѕ în кліmeлe noastpe: zopeлeлe saѕ fipfipiкa, шi mѕлte aлteлe. Ѕneлe dintp'aчestea nѕ înfлopeskѕ niчĭ zioa kîndѕ nѕ se apatъ soapeлe, dapѕ întpe fлopiле de noaпtea (кape fлopeskѕ noaпtea) пѕmimѕ aiчĭ tѕtѕnѕ (Nikotikana tabacum) кѕ toate плanteлe din familia лѕĭ, гapoafa de noaпtea, fpѕmoasa de noaпtea (mirabilis jalappa) шi peцina de noaпtea adiкъ ѕn feл de Kaктѕs кѕ fлopĭ mapĭ шi

fрȣmoase (Cactus grandiflorus); кiар орiле zilei шi але ноnцii sîntȣ хотърîte пентрȣ înfлорiреа fieшi-кърiа планте. Ȣniле înfлорeskȣ diminеаца, алtеле ла amiazȣ, iарȣ алtеле dȣпъ amiazȣ saȣ ла креспȣскȣла seрii. Ачеste оре sîntȣ аша de fiksate шi de konstante în кîtȣ челебрȣлȣ Linée а фъкȣtȣ ȣnȣ оролоџiȣ комnȣsȣ din флорi, în каре diверsеле флорi аȣ аръtаtȣ орiле zilei шi але ноnцii dȣпъ minȣtȣлȣ înфлорiрii лорȣ. Планtа нȣmitъ *флоареа soарелȣi*, înвiрteшte капеtеле сале tокmai кътре soаре adiкъ diminеаца ла ostȣ, ла amiazъ-zi ла sȣdȣ шi seара кътре вestȣ; виџа џine totȣ-d'aȣna faџа de sȣsȣ а foiлорȣ сале кътре seара; валsamina сълбаtiкъ Impatiens nolli metangere, înвелеште ноаптеа флоареа sа кȣ foiле сале пъzindȣ-ле astȣ-felȣ de fрiгȣлȣ ноnцii ла плантъ ноаптеа amîndoȣ foiле лъtераle se кȣлкȣ ȣna лîngъ алtа шi alpeiлеа акоnере пе amîndoȣ.

Ачесte skimвърi регȣлаtȣ каре не аръtȣ плантеле, adiкъ къ ла оре регȣлаtе deskidȣ флорiле лорȣ шi ла оре регȣлаtе ле înкidȣ лесне кȣ dрепt кȣвînt ачеst fenomen кȣрiоs а прiimit нȣmiреа de кȣлкаре шi de skȣларе saȣ de somnȣ шi de deшteрtареа плантелорȣ. Dȣпо К. Fрitшȣ плантеле dормȣ în џенере 4 оре, în 24, dарȣ sîntȣ ȣniле каре dормȣ 10, шi алtеле каре dорm 20. Чеа mai mаре парte а флорiлор se skoл diminеаца шi se кȣлкȣ dȣпъ amiazъ-zi. Аша dарȣ нȣteмȣ съ zічемȣ къ ла *amiazъ-zi* toаte плантеле sîntȣ deшteptate пе кîndȣ ла mezȣлȣ ноnцii mai toаte плантеле sîntȣ кȣлкаte; însъ нȣ este нiчi о оръ пе zi în каре съ нȣ se afле кȣлкаtъ вр'о флоаре. О плантъ каре чере ȣnȣ градȣ mаре de кълдȣръ, пȣindȣ-о întр'ȣnȣ medиȣ каре нȣ ажȣнџе ла градȣлȣ ачеsta, ва ръmînea adормitъ шi нȣ se ва deшteрta, аша dарȣ флорiле каре черȣ кълдȣръ mаре, ръmînȣ înkise kearȣ zioа кîndȣ черȣлȣ е акоперitȣ кȣ норi; kearȣ шi плантеле каре кресkȣ în anъ аȣ somнȣлȣ лорȣ; de ачееа веdемȣ къ роzа de anъ askȣnde ноаптеа флорiле сале de deshȣtȣлȣ апеi, шi diminеаца ле рidiкъ iаръшi пеste anъ. Dарȣ шi колоареа флорiлорȣ аре ȣnȣ раnортȣ mаре къ diferiteле оре але zilei. s. е. флорiле de diminеацъ sîntȣ mai toаte галбене пе кîndȣ челе de amiazъ-zi шi ноаптеа sîntȣ албе. Ла amiazъ-zi съ deшteптȣ mai toаte флорiле рошii, *пе кîndȣ ла mezȣлȣ* ноnцii съ deшteапtъ рарȣ *о флоаре* рошie.

О чiркȣmstanцъ admiraвiлъ а deskoпериtȣ вotanistii moderni în раnортȣлȣ skimвърii колорii флорiлорȣ în diferiteле оре але zilei adiкъ s'а аръtаtȣ къ de mȣлtе орi о плантъ аре регȣлаtȣ о алtъ колоаре seара шi о алtъ колоаре *ла* amiazȣ шi iарȣ алtа diminеаца; iаtъ ȣnре ачеstea кîte-ва esemnле. Este ȣnȣ felȣ de *налбъ* (hibiscus mutabilis) каре е албъ diminеаца, рошiоаръ ла amiazъ-zi шi seара аре колоареа deроzъ; планtа gladiolus versicolor аре флорi каре diminеацъ sîntȣ оакеше пе din afаръ, шi галбене пе din лъȣntрȣ, шi kearȣ sîntȣ вiоалеtа; а доа zi *diminеаца* еарȣ sîntȣ оакеше; флоаре «Brunfelsia» este întр'о zi албъ шi галвенъ dарȣ флоареа Cocaea *scandens*, în toаte zileле se skimвъ din верde în албаstрȣ, шi аша sîntȣ шi mȣлtе алte планте каре în кȣрsȣ de о zi skimвъ колоареа лорȣ întр'ȣnȣ modȣ foарte remаркаbiлȣ; iаtъ dарȣ simпаtiea mаре каре плантеле аȣ кȣ лȣmina soарелȣi.

О алtъ simпаtie întре лȣmina soарелȣi шi fiinцеле вецеtале, s'а овsерваtȣ шi ла odoареа каре ȣнеле din планте о skoаte. Fieшi-каре шtie: къ mai toаte флорiле odoраnte нȣ dezвoлtȣ odoареле лор întр'ȣn modȣ екȣалȣ, în toаte ореле zilei; аша ȣnре екzemплȣ флорiле. Лeфkоiele аȣ seара odoаре mai frȣmoasъ. Viореле de ноаптеа аȣ odoареа лорȣ чеа mai плъкȣtъ tокmai ла miezȣ ноnцii, пе кîndȣ алtеле sîntȣ odoранте mai кȣ seamъ ла miazъ-zi saȣ diminеаца; ба înкъ ȣнеле din флорi skimвȣ кȣ totȣлȣ кȣaлitаtеа odoрiлорȣ ноаптеа; прекȣmȣ este о флоаре în Meksiко нȣmitъ коло Anger de dia, y punta de noche (ȣnȣ înџерȣ zioа шi о нȣtoаре ноаптe) каре zioа аре odoареа sȣавъ шi foарте плъкȣtъ, шi *ноаптеа* нȣte foарте tаре.

Dарȣ afаръ de simпаtie пентрȣ лȣminъ, гъsimȣ ла ȣнеле планте шi алtъ ȣрmъ de о simпаtie foарте remаркаbiлъ, шi аша sîntȣ ȣнеле флорi каре превеdȣ mai bine de кîtȣ вароmеtрȣ, skimвареа аерȣлȣi шi вeнiреа плоi. Флоареа галвенъ (Calendula, Souci) se desfache кîndȣ черȣлȣ este лimпеde шi îndoeште foiле сале, кîndȣ se презътеште о fȣrtȣnъ în аерȣ. Din kontra о флоаре (Sonchus) din Siвeрia se înkide ноаптеа кîndȣ превеde пентрȣ а доȣа zi ȣnȣ timпȣ frȣmosȣ; паркъ аратъ прintр'ȣnȣ semнȣ лъmȣритȣ къ este sigȣръ de timпȣлȣ че ва вeni.

Eatъ ȣнеле fenomene кȣрioase din лȣкрареа «плантелорȣ simцitoаре.»

Istopiea imвenціȣnелорȣ modepne.

I. *Istopiea Телеграfȣлȣї.*

Timпȣлȣ modepnȣ este atîta de богатȣ în deskoпepipї imnoptante, каpe sînt pезȣлtatele чepчетърілорȣ adînчї, непрекȣpmate, în кîtȣ ne vine кȣ греȣ ка сь îmбръцішъmȣ toate aчeste deskoпepipї ші сь авеmȣ o idee лъmȣpitъ de dînseле. Dap копіілор noштpiї, aчeasta ва fi кȣ mȣлt maї ȣшорȣ; къчї eї кpeskȣ паркъ în mizлокȣлȣ aчestорȣ fenomene гpaндioase ші din копілъріеа лор, s'aȣ обічнȣit кȣ dînseле. Întoкmaї прекȣmȣ пічї копii noштpiї нȣ se maї mipъ кîndȣ чine-ва ȣмблъ întp'o тpъсȣpъ tpaсъ кȣ каї прекȣmȣ s'aȣ mipatȣ oameнї mapї кînd aȣ възȣt aчeasta nainte o mie de anї saȣ доъ, asemenea ші копii noштpiї нȣ se ворȣ maї mipa кîndȣ ворȣ bedea o локоmotiвъ кȣ ȣнȣ шipȣ de вагоне ȣmплȣte кȣ сȣte de oameнї, ȣмблîndȣ fъpъ каї кȣ o іȣцеалъ estpaopdinapъ; asemenea нȣ se ворȣ maї mipa de іȣцеала a телеграfȣлȣї каpe акȣmȣ ni se пape поъ, чева estpaopdinapȣ ші de некpeзȣtȣ.

Аша dapȣ fiindȣ къ este înkъ o napte mape a пȣблікȣлȣї nostpȣ каpe n'ape înkъ ideї esakte despre телеграfȣ ші istopiea лȣї, de aчeea вom ворбі чева акȣm d'aчeastъ fpȣmoasъ inвenціȣne.

Кȣвîntȣлȣ «Telegraf» (skpiitoрȣлȣ de denapte) a însemnatȣ maї nainte o mашінъ npin каpe s'a пȣtȣtȣ pъsnîndi npin semne o нȣоъtate în foapte пȣцінȣ timпȣ ла o întindepe foapte mape, oamenii aȣ simцitȣ totȣ-d'aȣna aчeastъ neчesitate: d'aчeea чeле d'întîiȣ înчepкъpї телеграfiче sîntȣ d'o datinъ foapte antikъ. Чeлȣ d'întîiȣ телеграfȣ îлȣ гъсimȣ nomenitȣ în tpaцediea Агаmеmnonȣ komпȣсъ de Eленȣ Aeschylos, ȣnde ziче къ pe-цina Clytämnestre a aflatȣ foapte кȣpîndȣ вestea лъъpeї opaшȣлȣї Troia npin бъpбatȣлȣ сьȣ, Pe-целе Agamemnon ші aлiaцii сьї, fiindȣ къ aȣ пȣсȣ din distanцъ în distanцъ semne de fокȣ ші astȣ-fелȣ întp'o noante, aчeastъ pegінъ a aflatȣ aчeastъ нȣвелъ imnoptante; de ші dînsa a fostȣ desпъpцitъ de бъpбatȣлȣ сьȣ npin o întindepe de 60 miле цeorpafiче, anoї ші npin mapea Aeгaікъ ші Mipotікъ. Dapȣ ші de ла peцеле Darius Hystaspes se ziче къ a пȣсȣ oameнї în totȣ imnepiȣлȣ лȣї din distanцe în distanцe пe moвiле înалte, a кърора datopie epa сь stpiцe лȣкpȣpiле че aвeaȣ сь пȣбліче în цеаpъ; npintp'aчestȣ modȣ, пȣблікаціȣніле s'aȣ pesnînditȣ foapte кȣpîndȣ în totȣ imnepiȣлȣ Пepsieї npintp'aчeшtї oameнї каpe s'aȣ нȣmit «ȣpекiле peцелȣї.» Întp'o zi нȣвела a fъкȣtȣ калea че tpeбȣia ȣнȣ omȣ кълape s'o fакъ în 30 de ziле. În antika Цеpmanie кîndȣ aȣ вpȣtȣ сь pesnîndeaskъ кȣpîndȣ o нȣвелъ imnoptantъ, aȣ apринсȣ fокȣpї пe mȣнцї dpentȣ semne.

Dapȣ toate aчeste înчepкъpї epaȣ нȣmaї înчeпepe imnepfeктъ пînъ кîndȣ în anȣлȣ 1617 жȣгpaвȣлȣ fpaнчeskȣлȣ Keслеpȣ, ші пe ȣpmъ în anȣлȣ 2633, *Markiusulu de Vorcesterŭ* a пъskочitȣ телеграfȣлȣ ontiкȣ, каpe s'a nepfeк-цionatȣ maї пe ȣpmъ în anȣлȣ 1663, de кътpe *Amontonsŭ*, ȣнȣ fpaнчeзȣ. În anȣлȣ 1684, a пъskочitȣ Aнглeзȣлȣ *Hooek* телеграfȣлȣ кȣ semnеле ші în anȣлȣ 1765, Aнглeзȣлȣ *Edgevorth* ш'a клъditȣ *ȣнȣ телеграfȣ* пe seama лȣї. Totȣ în aчestȣ anȣ, ȣнȣ npofesopȣ цеpmanȣ anȣme *Bergstraeser* a apъtatȣ o metodъ de телеграfȣ npin каpe noate сь se komande ȣнȣ лагъpȣ de доъ сȣte de miї de ostaшї, adeкъ dîndȣ fieшї-кърȣia цеnepaлȣ întp'ȣнȣ timпȣ ȣнȣ opdinȣ deosenitȣ ші къ fie-каpe цеnepaлȣ сь нȣ штie maї mȣлtȣ de кîtȣ tpeбȣe лȣї ші къ toate aчeste difepite komenzї сь se fакъ întp'ȣнȣ timпȣ foapte skȣptȣ, zioa ші кeapȣ noantea. Eлȣ a apъtatȣ къ aчeastъ metodъ noate сь fie întpodȣsъ ші ла komandъ de o fлotъ miлitapъ пe mape. Aчeaстъ deskoпepipea лȣї Bergstraesser n'a гъsitȣ fаvoapea ші konsidepaціȣnea каpe a mepitatȣ. Dapȣ fpaнчeзȣлȣ Claude *Chappe* a îmбpъцішaїȣ din нȣоȣ în anȣлȣ 1794, ideea лȣї Bergstraesser intpodȣкîndȣ aкomo кîte-ва modifiкaціȣnї; aчeastъ idee нȣоъ a fъкȣtȣ atȣnчї ȣнȣ mape sromotȣ ші a devenitȣ бaza sistemȣлȣї телеграfiкȣ în fpaнчia пînъ ла inвenціȣnea телеграfȣлȣї eлektpiкȣ. Dapȣ телеграfȣлȣ лȣї Кладȣ a fostȣ fъкȣtȣ în modȣлȣ ȣpmъtopȣ. Пе вîpfȣлȣ mȣнцiлорȣ saȣ кeapȣ a mobiлелорȣ saȣ a tȣpnȣpiлорȣ, a fostȣ fъкȣtъ o o'ціцъ кȣ доъ fepeстpe din каpe s'a пȣtȣtȣ bedea телеграfȣлȣ *вечінȣ*. Пе aкoпepiшȣлȣ aчesteї odъї epa пȣсȣ nepпendікȣлapȣ ȣн бъцȣ гpoсȣ, пe вîpfȣлȣ кърȣia epa пȣсȣ opizontaлȣ ȣнȣ *aлтȣ бъцȣ* de 9–14 пaлme лȣнгȣ (astȣ-fелȣ T) каpe npin înȣiptipe îmnpeцiȣpȣлȣ ȣнeї akse, a пȣtȣtȣ сь np zinte difepite noziціȣnї: asta se нȣmea *Regulator.* Пе fie-каpe съfîpшitȣ aлȣ pегȣлatopȣлȣї epa ȣнȣ Indicator iapȣ mobiлȣ în difepite dipeкціȣnї. Fie-каpe napte a aчestȣї pегȣлatopȣ s'a mішкatȣ npea лesne npin nішte гpeȣтъцї ка кȣmпeніле ȣнeї nendȣле. Toatъ aчeaстъ mашінъ epa въпsitъ negpъ. Пînъ кîndȣ

телеграфȣлȣ нȣ лȣкреазъ, бȣкъцiле indекаторȣлȣї sîntȣ пȣсе пе регȣлаторȣ astȣ-фелȣ în кîtȣ нȣ se веde nimiкȣ, dарȣ кîndȣ începe съ лȣкреze atȣнчї toate пърцiле телеграфȣлȣї лȣкрезȣ. S. е. în регȣлаторȣ sîntȣ патрȣ фелȣрї de semne посiбiле; adeкъ аша (—), аша (—), аша (/) шi аша (\). Dарȣ позицiȣнiле шi фiгȣрiле indiкаторȣлȣї sîntȣ мȣлtȣ маї нȣмероase. Телеграфȣлȣ ачеsta dъ кȣ totȣлȣ 176 позицiȣнї saȣ фiгȣрї каре se кȣnoskȣ foapte ȣшорȣ; dintpe ачесte s'aȣ алесȣ 70 de фiгȣрї din челе маї ȣшоаре прin каре se поate есприма фразе întреџї шi asta aȣ fostȣ прiimite în ачестȣ sistemȣ телеграфiкȣ ка алфабетȣлȣ лȣї; toate ачесте мiшкърї але телеграфȣлȣї съ есесȣтеазъ de кътре ȣнȣ singȣрȣ омȣ. Adeкъ телеграфistȣлȣ шаde în odaia лȣї, de desȣбtȣл телеграфȣлȣї шi strеангȣрiле телеграфȣлȣї каре мiшкъ toate пърцiле sале, мергȣ пînъ ла ачеastъ odaie шi se пȣнȣ пе ȣнȣ мiкȣ телеграфȣ моdелȣ de metaлȣ, astȣ-фелȣ ка кîndȣ телеграфistȣлȣ dъ прin траџереа strеангȣрiлорȣ ла ачестȣ телеграфȣ мiкȣ, semнеле каре воеште a пrezinta, ачесте semne se пrezintъ din sine sȣsȣ пе телеграфȣ чел маре. Афаръ d'ачеasta se афлъ în фiе-каре odaie de телеграфȣ доъ телескоапе цintite de zidȣ прin каре se поate ведеа кȣ o маре esaktitate toate semнеле але amîndȣрорȣ телеграфелорȣ вечinate.

Тоцї телеграфiї din Франчia aȣ пȣnktȣлȣ лорȣ чentralȣ în Paris. Кîndȣ телеграфȣлȣ din Парisȣ dъ ȣнȣ semnалȣ, тоцї телеграфiї вечinaцї împреџiȣрȣлȣ Паризȣлȣї imitezȣ ачестȣ semналȣ; апої вечinii лорȣ în diферiтеле dirекцiȣнї imitezȣ îndatъ ачесте semne (къчї пе фiе-каре телеграфȣ, телеграфistȣлȣ требȣе съ se ȣite neîncetatȣ прin amîndoъ телескоапеле ла amîndoъ телеграфеле кȣ каре кореспȣнде шi възîndȣ аколо вр'ȣнȣ semнȣ, требȣе съ'лȣ imiteze.) Astȣ-фелȣ a fostȣ кȣ пȣtinцъ a прiimi saȣ a trimite o нȣвелъ imпортantъ de ла Парisȣ ла провinцiї întр'ȣнȣ timпȣ foapte skȣrtȣ. Sпре esemплȣ, o нȣвелъ de ла орашȣлȣ Lille, d'o depъртаре de 60 de оре (чеasȣрї) de Парisȣ, s'a прiimitȣ în Парisȣ déja în доъ minȣte dȣпе ешiреа еї; de ла Calais (68 оре) a ажȣnsȣ нȣвела în 4 minȣte шi 5 секȣnde; de ла Strassbourg (120 de оре depарте) s'a прiimitȣ нȣвеле interesante ла Парisȣ în 5 minȣte 52 секȣnde; de ла Toulon în 14 minȣte, dарȣ de ла Bayonne (аре o depъртаре de 150 оре) нȣвелеле s'a прiimitȣ în Парisȣ прin mizлокȣлȣ телеграфȣлȣї, în 5 minȣte шi 50 секȣnde. Dарȣ кîtȣ de фрȣмоасъ ера ачеastъ invenцiȣне, însъ авеа o маре inкоmoditatea, adiкъ a черȣt къ neîncetat съ se обсервезе ла фiе-каре стацiȣне телеграфiкъ кътре amîndoъ стацiȣнiле вечinate; ȣн лȣкрȣ кȣ греȣ, апоï în zilele пȣораtive шi пебȣлоасе, ера песте пȣtinцъ ка съ обсерве чiне-ва ла ачестȣ телеграфȣ.

Кȣ toate ачестеа шi неавîndȣ алте телеграфе маї бȣне, ачесте телеграфе aȣ fostȣ întродȣсе маї în toate църiле еȣропеане, în Anглiеа, Франчiеа, Џерманiеа, Italia ш. ч. л. Dарȣ чеа d'întîia deнешъ телеграфiкъ каре a adȣсȣ ачестȣ телеграфȣ, ера ачееа каре s'a еспеdiatȣ ла 29 Авгȣстȣ анȣлȣ 1794 de ла Condé ла Парisȣ анȣнцiîndȣ лȣареа ачестеї четъцеї, ла каре Гȣвернȣлȣ револȣцiонарȣ d'atȣнчї (la Convention) a респȣнсȣ къ d'акȣмȣ în вiiторȣ ачеastъ четате съ se нȣмеаскъ Nord-libre. Timпȣлȣ пентрȣ еспеdiреа ачестеї deнеше шi пентрȣ прiiмiреа респȣнсȣлȣї, a цinȣtȣ нȣмаї 45 minȣte.

Ачеastъ фрȣмоасъ шi маре invenцiȣне a лȣї Chappe ера în zilele поастре întрекȣtе прintр'o altъ мȣлt маї маре, пȣtem ziче авiea кредiбiле; asta este invenцiȣнеа телеграфȣлȣї електрiкȣ, despre каре вомȣ ворбi în артiколȣлȣ вiiторȣ.

Комȣnikaцiȣнї sчientiфiче мiчї.

Despre продȣктȣлȣ вinȣлȣї în Еȣропа.

Кȣлтȣра вinȣлȣї este d'o маре imпортанцъ în toatъ Еȣропа. Ȣnii statistї sокотеskȣ къ se продȣче în Еȣропа пе фiе-каре анȣ 120 $^1/_2$ milioane de ведре вinȣ saȣ 10,684,080,000 (11 $^1/_2$ mii milioane) stiкле; dȣпе ȣнȣ алтȣ statistiкȣ se продȣче пе фiе-каре анȣ 182 milioane ведре; dарȣ пъмîntȣлȣ консекратȣ пентрȣ кȣлтȣра вinȣлȣї съ stimъ ла 21 mii погоане saȣ 976 miле џеографiче пътрате. Dакъ sокоtimȣ ȣна песте алта, ведра кîte 3 галбенї, atȣнчї ва еши o sȣмъ de 403 milioane галбенї, каре Еȣропа ле кîштiгъ пе фiе-каре анȣ прin кȣлтȣра вinȣлȣї.

Dакъ sокоtimȣ нȣмърȣлȣ тȣтȣрора лȣкȣiторiї марї (афаръ de копiї) în Еȣропа ла sȣма de 116 milioane sȣфлете, o съ вie пентрȣ фiе-каре om d'amîndoъ sекселе пе анȣ (ȣнȣ песте алтȣ) 138 stiкле, каре ле консȣмъ фiе-каре Еȣропеанȣ пе анȣ, adeкъ маї пȣцinȣ de кîtȣ $^1/_2$ stiклъ пе zi. Dарȣ алте резȣлтате statistiче aȣ арътат: къ diферiцiї попȣлї беаȣ o deosебitъ кътiме de вin пе ан: франчезiї беаȣ маї мȣлtȣ de кîtȣ тоцї (120 stiкле пентрȣ фiе-каре омȣ пе анȣ) пе кrȣтъ вin Аȣstriачiї (94 $^1/_2$ stiкле пентрȣ ȣн om пе ан); în Џерманiеа беаȣ мȣлтъ бере шi пȣцinȣ вinȣ (нȣмаї 8 $^1/_2$ stiкле фiе-каре омȣ пе анȣ) dарȣ în нордȣлȣ Џерманiеї ȣнȣ омȣ беа пе анȣ нȣмаї 2 $^1/_2$ stiкле de вinȣ; къчї toatъ лȣмеа беа бере шi маї кȣ seamъ раkiȣ (аколо se консȣмъ de фiе-каре омȣ 20 de stiкле de раkiȣ пе анȣ).—

Tiпъритȣ în Tiпографiеа Колеџiȣлȣї Sf. Sava.